

- Enric Gomà: *El català tranquil. Un manifest*. Dibuixos de Marc Torrent. Barcelona: Pòrtic, 2021. 190 pàgs. ISBN 978-84-9809-485-5.

La dedicació d'Enric Gomà a qüestions lingüístiques va donar lloc l'any 2015 a una primera aportació en forma de llibre-manifest: *Canvi d'agulles. Per un català més ric, àgil i senzill* (Barcelona: RBA La Magrana, 2015), un llibre col·lectiu coordinat per ell en què van participar molts dels responsables lingüístics de diversos mitjans de comunicació. A *Canvi d'agulles*, els autors es proposaven afavorir un català «més proper i senzill, tot conservant-ne i potenciant-ne la riquesa i l'expressivitat». El llibre s'inscrivía en el debat que des de fa anys enfronta els partidaris d'un model de llengua escrita acostat a l'oralitat i als usos actuals amb els partidaris d'un model sense concessions a les considerades interferències i usos espuris. En termes simplificats, el que als anys vuintanta Joan Barril va anomenar català *light* contra català *hard*. Aquest debat es viu sovint —especialment a les xarxes socials— amb bel·ligerància, agressivitat i esperit de trinxera, un perill que els coautors de *Canvi d'agulles* van saber evitar (no així alguns dels seus crítics, com ara la resposta de l'anomenat Cercle Vallcorba, «Hem de matar Pompeu Fabra?», *Ara*, 26-4-2015).

Després de *Canvi d'agulles* va arribar *Control de plagues. 92 paranles catalanes per fumigar* (Barcelona: Pòrtic, 2018), un llibre ja en solitari en què Gomà tornava a reivindicar un «català natural», que definia com a «comú, corrent, espontani, freqüent, sense afectacions innecessàries, pedants, rebuscades». Aquest cop, Gomà se centrava en qüestions de lèxic —no debades, Gomà es defineix sovint a si mateix com a «lector de diccionaris»— per criticar l'abús de certs arcaïsmes i ultracorreccions. Més tard va arribar *El castellà, la llengua del costat* (Barcelona: Pòrtic, 2020), on estudiava la història del castellà a Catalunya en oberta polèmica amb els defensors d'una suposada existència «natural» de dues llengües al Principat, tot recordant, ja des del títol, la naturalesa forània del castellà al país.

A *El català tranquil. Un manifest* (Barcelona: Pòrtic, 2021), Gomà torna a enfrontar-se a qüestions de lèxic, però ho fa amb una perspectiva diferent de la de *Control de plagues*. Ara no pretén combatre preferències recents abusives (disparar contra un cultíssim *dempus* que descavalca el *drets* propi de tots els registres), sinó celebrar algunes evolucions que, malgrat tenir uns orígens poc ortodoxos, formen part de la creativitat intrínseca d'una llengua i haurien d'entrar, segons ell, al camp de la respectabilitat normativa. L'interpel·lat ara no és la comunitat parlant, sinó la filologia: les autoritats normatives, els correctors, els professors...

«Un manifest» és, segons el subtítol, allò que ofereix Enric Gomà a *El català tranquil*. Malgrat la tranquil·litat que preconitza el títol, es tracta d'un text combatiu: unes autèntiques «lletres de batalla» en el camp minat que és tot debat sobre models de llengua a Catalunya. Amb l'estil festiu, entenedor i humorístic que li és propi, Gomà polemitza amb els puristes que enyoren una llengua inexistent i associen el català a la correcció constant a la recerca d'una genuïtat arcàdica. El català «viu en un estat de crispació permanent, entre amonestacions i vetos, correccions i renys, neguits i desaires» (p. 9). Davant d'això, la proposta de Gomà és introduir-hi «uns graus més alts de despreocupació, riquesa i llibertat» (p. 10).

Gomà lamenta que es critiqui la poca creativitat lèxica del català però que, al mateix temps, se censurin molts exemples precisament de creativitat lèxica. Posa com a exemples mots no normatius com ara *xarrup* (en el sentit equivalent a *sorbet*), *guixeta*, *octaveta* i *octavilla*, *tarja*, *comanament*, *àrbit*, *gimcamma*, *enganxina* o *vellaco*, o mots finalment acceptats pel diccionari normatiu, com ara *variu* (al costat de *variça*), *misto* (amb *cerilla* i *llumi*), *professó* (amb *processó*), *imbècil* (amb *imbecil*), *mussol* (amb *urçol*), *dentífric* (amb *dentífic*), o el plural *llàpissos* (en aquest cas és una qüestió morfològica, i l'IEC ho ha acceptat per ara només en registres informals). La proposta de Gomà no és proscriure cap de les formes esmentades, sinó fer que convisquin totes dues. Qui vulgui dir *taquilla* que ho digui, però que no es proscrigui l'ús també consolidat de *guixeta*, encara que sigui un gal·licisme creat al segle XX.

Una de les preocupacions recurrents de Gomà és l'ús del català en registres informals. L'autor considera que el costum de la Secció Filològica de l'IEC de retardar al màxim la incorporació de col·loquialismes al diccionari normatiu amb l'argument que podrien ser una moda passatgera acaba resultant contraproduent. Posa l'exemple de *lot*, un mot que s'havia fet servir molt en contextos com l'escoltisme i l'educació en el lleure, que no és cap interferència del castellà i que ha entrat al diccionari massa tard, quan el seu ús s'ha afeblit precisament per tantes dècades d'absència en el català amb rang de normativitat. «El català no disposa de gaire creació lèxica perquè quan apareix se li fa la vida impossible. D'entrada, gairebé totes les innovacions populars són rebudes amb desdenys, sarcasmes i distanciaments evasius» (p. 164), sosté Gomà. I lamenta que «una part notable del català col·loquial actual encara és a l'espai exterior del DIEC, amb tot el que això comporta: formalisme excessiu de la llengua, supressió per part de correctors de tot el que no hi encaixa, minva d'ús perquè la paraula no rep cap reforç a la publicitat, la ràdio, l'audiovisual» (p. 172).

Gomà polemitza també amb l'afany corrector que s'associa sovint a la docència del català, com si la catalana fos una llengua sobre la qual mai no en sabem prou i que sempre ens han de corregir. De fet, tot el llibre es pot llegir com una polèmica amb «els ultrancers, els puristes, els morrofortistes, com els anomena Pau Vidal» (p. 172). Gomà, però, no entra en el cos a cos amb ningú en concret. Només en una ocasió cita «el lingüista polèmic i aguerit Josep Maria Virgili» (p. 177) a propòsit de l'ús figurat de *recolzar*, que Virgili combat –seguint Fabra– i que Gomà defensa –discrepant, en aquest punt, de Fabra. Atesa la càrrega polèmica de tota la seva obra, potser hauria sigut interessant que Gomà hagués entrat en diàleg explícit amb algunes de les veus que defensen un model lingüístic contrari al seu, especialment en la seva millor versió (per honestedat, cal polemitzar sempre amb la millor versió de la posició contrària, i no amb les meres caricatures o epígons). Així, quan Gomà combat l'obsessió de la lluita contra la interferència del castellà, hauria sigut interessant que es confrontés explícitament amb el professor Gabriel Bibiloni, que considera que la «depuració» d'hispanismes és la millor manera de continuar la tasca iniciada per Pompeu Fabra. O amb correctors com ara Jem Cabanes o Jordi Badia, que se situen en la mateixa línia.

Enric Gomà no és cap acadèmic. Escriu sense notes a peu de pàgina i sense oferir llistats bibliogràfics de cap mena, i no té cap interès a aclaparar el lector amb exhibicions erudites. Hi ha, tanmateix, i malgrat ell mateix, molta erudició en els seus llibres, filtrada a través d'un estil volgudament desenfadat i antiacadèmic: Gomà documenta l'ús dels mots amb el màxim rigor, utilitza hàbilment la bibliografia existent i fonamenta amb arguments els seus posicionaments. Des de la comunitat acadèmica seria bo que les seves aportacions fossin llegides i considerades, i que generessin debat. ■

- Ignasi Moreta, Universitat Pompeu Fabra, Departament d'Humanitats, Ramon Trias Farga, 25-27, E-08005 Barcelona, <ignasi.moreta@upf.edu>, ORCID: 0000-0003-4517-308X.